

σημαίνει νῦν τὸ γίνεσθαι ἢ παράγεσθαι. Ὡς παραδείγματα χρησιμεύουσιν ἢ παραγωγή ὑγείας εἰς τὸ ἀσθενοῦν σῶμα, ἀρμονίας καὶ ἁρμονίου εἰς τὴν ἀπειρίαν τοῦ πεδίου τῶν μουσικῶν φθόγγων, μέτρου καὶ μάλιστα συμμετρίας εἰς τὴν θερμότητα καὶ τὸ ψυχρὸν ἐξ οὗ παράγονται αἱ κανονικαὶ ἰσότητες τοῦ ἔτους, καὶ οὕτω παντὸς ὡραίου καὶ ἀγαθοῦ, ἀποφευγομένου τοῦ ὑπὲρ ἄγαν καὶ παντὸς κακοῦ ὡς στηριζομένων ἐπὶ ἐλλείψεως μέτρου, ἐπὶ τῆς ἀπειρίας τῆς ἡδονῆς καὶ τοῦ κόρου. Πάντα ταῦτα κατορθοῦνται δι' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ: διὰ τοῦ νόμου καὶ τῆς τάξεως ὡς συνεπειῶν τῆς ἀρχῆς τοῦ καθορισμοῦ (νόμον καὶ τάξιν πέρας ἔχόντων, 26 B).

Εἶνε πολὺ φυσικὸν νὰ ἀπορήσωμεν πῶς συμβαίνει ὥστε ἐνταῦθα διὰ μιᾶς ἢ τελεολογικῆς ἔννοια τοῦ ἀγαθοῦ νὰ καταλαμβάνη τὴν θέσιν τοῦ ἀπλοῦ καθορισμοῦ τοῦ εἶναι. Πᾶν τὸ ὁρισμένον πραγματικὸν εἶνε ἄρα γε ἀντιδικαίως καὶ ἀγαθόν; Ἡ ἀπὸ τῆς μιᾶς ἔννοιας εἰς τὴν ἄλλην μεταπήδησις αὕτη εἶνε καταληπτὴ μόνον ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ἀγαθότης πράγματός τινος τίποτε περισσώτερον δὲν σημαίνει κατ' οὐσίαν διὰ τὸν Πλάτωνα, ἢ τὴν αὐτοσυντήρησιν αὐτοῦ (ὡς π. χ. ἐνταῦθα ἡ λέξις ἀποσῶσαι, 26 D). Ἐν τῇ ἔννοια ταύτῃ πράγματι συμπίπτει δι' αὐτὸν τὸ ἐν πίσῃ τῇ θετικότητι αὐτοῦ νοούμενον εἶναι πρὸς τὸ ἀγαθόν. Ἐν τῇ εὐρείᾳ ταύτῃ, τὴν φύσιν καὶ τὸν ἡθικὸν κόσμον περικλειούση σημασία, εὗρομεν τὴν ἔννοιαν τῆς κατὰ νόμον τάξεως ἤδη ἐν τῷ «Γοργία». Ἐκεῖ ἐσήμαινε τὸ εἶδος καὶ τὸν λόγον ἀκριβῶς ὡς ἐνταῦθα τὸ «Πέρας» τὸ ὁποῖον εἶνε μόνον συμφέστερος καθορισμὸς τοῦ εἶδους καὶ τοῦ λόγου. Ἡ αὕτη σύμπτωσης ὑπῆρχε καὶ ἐν τῇ «Ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ» τῆς «Πολιτείας», ἢ ὁποῖα ὑπερῆχε τοῦ (συγκεκριμένου) εἶναι μόνον ὡς ἐκ τῆς ιδιότητος αὐτῆς τελευταίας Ἀρχῆς τοῦ εἶναι. Ἀφοῦ ὅμως τὰ ὄντα εἶνε δυνατόν νὰ θεμελιωθῶσι μόνον εἰς τὰς θέσας τῆς διανοήσεως (τοῖς λόγοις) ἔπεται ὅτι ἡ ἀρχὴ ἐκείνη δὲν ἦτο, τελειωτικῶς, ἄλλη τις ἢ ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ τοῦ λογικοῦ (τοῦ κατὰ λόγον) «αὐτὸς ὁ λόγος». Ὁμοίως ἔχει τὸ πρᾶγμα καὶ ἐνταῦθα καθότι εἴν ἐν τῷ καθορισμῷ τοῦ ἀπείρου ἐνοῦνται, ὡς ἐν τῇ τελευταίᾳ κοινῇ εἰς ἀμρότερα ἀρχῇ, τὸ εἶναι καὶ τὸ ἀγαθόν, πάλιν αὐτὸς οὗτος ὁ καθορισμὸς τοῦ ἀπείρου συνήχθη ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς λογικῆς φύσεως τοῦ λεγομένου, ἐκ τοῦ ἀρχηγόνου (ξυμφύτου) νόμου τῆς λογικῆς «ἐν ἡμῖν».

Ἄρα γε θὰ ἀποκαλυφθῇ εἰς ἡμᾶς καὶ ἀνώτερόν τι ἀκόμη ἐν τῇ τεταύτῃ ἀρχῇ τῆς αἰτίας; Τοῦτο ἀπομένει νὰ ἐξετάσωμεν.

2. Ἡ ἀρχὴ τῆς αἰτίας (σελ. 26 E - 30 E)

Ἡ ὅλη δυσχέρεια ἐνταῦθα ἔγκειται εἰς τὸ ἑξῆς: ἐν τῇ συνόδῳ τοῦ ἀπείρου καὶ τοῦ καθορισμοῦ φαίνεται ἤδη ἀποκαλυφθεῖσα ἡ λογικὴ αἰτία τοῦ εἶναι, καὶ ἰδοὺ βλέπομεν διατυπωμένην καὶ ἰδιαίτεραν ἀρχὴν τῆς

αίτιας. Εἶνε ἀληθές ὅτι τὸ γεγονὸς ὅτι «ἐξ» ἀμφοτέρων: τοῦ ἀπείρου καὶ τοῦ καθορισμοῦ, παράγεται τὸ εἶναι (ἐκ τούτων... γέγονε 26 B), ὅτι κατὰ συνέπειαν εἶνε ὁ γόνος αὐτῶν (ἐκγονον 26 D), δὲν θὰ ἀπέκλειεν αὐτοδικαίως ἄλλην τινὰ αἰτίαν, διότι ἐκεῖνο ἐκ τοῦ ὁποίου γίνεται τι δὲν εἶνε καὶ ἀναγκαίως τὸ παράγον αὐτὸ τὸ εἶναι, ἀλλ' ἐκφράζει μόνον τὸ διὰ τὴν παραγωγὴν χρησιμεῦον, τὴν ὕλην ἐν τῇ συνήθει σημασίᾳ (27 A). Περὶ τῆς συνόδου ὅμως ἀμφοτέρων λέγεται αὐτόχρημα ὅτι παράγει καὶ ἀπεργάζεται (ἀπεργάζεσθαι 25 E, 26 A καὶ D) μάλιστα γεννᾷ (ἐγέννησεν 26 A) μέτρον καὶ συμφωνίαν καὶ διὰ τούτων τὸ εἶναι, καὶ ταῦτοχρόνως ἐγγυᾶται περὶ τῆς διατηρήσεως αὐτοῦ (ἀποσῶσαι, 26 C). Ἐν γένει δέ, ἀφοῦ ἀπαξ τὸ τρίτον σημαίνει τὴν «γένεσιν εἰς οὐσίαν», γίνεσθαι δὲ καὶ παράγεσθαι ἢ εἶσθαι ἀπειρογασμένον ἀφ' ἑνός, ἀπεργάζεσθαι ἢ προκαλεῖν ἀφ' ἑτέρου εἶνε τὸ αὐτὸ (26 E), τί ἄλλο θὰ δύναται νὰ εἶνε ἐν γένει τὸ ἀπεργαζόμενον ἢ παράγον ἢ προκαλοῦν ἂν μὴ ἢ ἐν τῇ τρίτῃ ἀρχῇ ἐκφραζομένη συνόδος τοῦ ἀπείρου καὶ τοῦ καθορισμοῦ;

Ὡς «αἰτία» λοιπὸν διατυποῦται ὁ νοῦς, ἀποκαλούμενος ἐπίσης καὶ «ἐπιστήμη» καὶ σοφία· διότι (ὡς ἐλέχθη ἤδη εἰς τὸν «Σοφιστὴν» 265 C, περιληπτικῶς καὶ ἄνευ λεπτομερεστέρως τινὸς δικαιολογίας) δὲν εἶνε δυνατόν νὰ κυριαρχῇ τοῦ Παντός ἔλλειψις αἰτίας, σύμπτωσις καὶ τύχη ἀλλὰ μόνον νοῦς καὶ φρόνησις (28 D). Ἐντὸς ἡμῶν τοῦλάχιστον εὐρίσκεται οὗτος· ὅπως δὲ αἱ ὕλαι τοῦ σώματος ἡμῶν προέρχονται ἐκ τῶν τοῦ Σύμπαντος τρεφόμεναι καὶ κυβερνώμεναι ὑπ' αὐτῶν, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ καὶ ἡ φρόνησις ἐν ἡμῖν ἀνάγκη νὰ προέρχεται ἐκ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦς τοῦ Σύμπαντος. (Καθ' ὅμοιον τρόπον παρουσιάζεται καὶ ἐν τῷ «Πολιτικῷ» τὸ Σύμπαν ὡς τι ἔμψυχον καὶ λογικόν, 269 D). Διότι εἶνε πολὺ φυσικὸν ἀφοῦ παρ' ἡμῖν αἱ τέσσαρες ἀρχαὶ ἠνωμέναι, ἰδίᾳ δὲ ἡ τῆς αἰτίας, ἀπεργάζονται τὴν ἐμψύχωσιν καὶ τὴν κανονικὴν κατάστασιν τοῦ σωματικοῦ ὀργανισμοῦ ὡς καὶ ἐν γένει παντός εἴδους διαμόρφωσιν καὶ ἀποκατατάσασιν, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ τέταρτη αὕτη ἀρχὴ ὡς ὅλον καὶ κατὰ πάσας τὰς ποικίλας αὐτῆς μορφὰς ἀποκαλεῖται παρ' ἡμῖν σοφία, εἶνε πολὺ φυσικόν, λέγομεν, αἱ αὐταὶ ἀρχαὶ νὰ ἀπεργάζονται ἀνάλογα καὶ εἰς τὸ Σύμπαν· πολὺ δικαίως ἄρα καὶ ἐν αὐτῷ θὰ ἀποκαλέσωμεν τὴν ἀρχὴν τῆς αἰτίας ἢ ὁποία κανονίζει καὶ ὁρίζει τὰ ἔτη, τὰς ὥρας τοῦ ἔτους καὶ τοὺς μῆνας, σοφίαν καὶ νοῦν (30 A - C). Ὁ νοῦς ὅμως καὶ ἡ γνῶσις προϋποθέτουσι ψυχὴν (αὐτ. C).

Εἶνε ἀληθές ὅτι, τὸ πρᾶγμα δὲν περιγράφεται πανταχοῦ ὁμοιομόρφως. Κατὰ τὸ χωρίον 30 D εἰς τὸν Δία (τ. ἔ. εἰς τὸ «Σύμπαν»), ἀνίκει ὡς ἐκ τῆς δυνάμεως τῆς αἰτίας, βασιλικὴ ψυχὴ καὶ βασιλικὸς νοῦς, ὡς εἴαν ἢ αἰτία τῆς λογικότητος ἐν τῷ σύμπαντι νὰ ἦτο διάφορόν τι αὐτῆς ταύτης τῆς λογικότητος. Ἀλλὰ τελειωτικῶς (30 DE) πάλιν τίθεται ὡς αἰτία αὐτὸς οὗτος ὁ νοῦς, φανερόν ὁ τοῦ σύμπαντος. Εἰς τὸν Σοφιστὴν (265 C)

εἶχεν ἀποκληθῆ ἡ αἰτία, αὐτόχρομα προσωποποιουμένη, «θεὸς δημιουργῶν» (ὁμ. Πολιτ., 270 Α, καὶ ἐνταῦθα, Φιλ. 27 Β, τὸ δημιουργοῦν) ὁ ὁποῖος μετὰ λόγου τε καὶ ἐπιστήμης πλάττει τὰ πάντα ἔμφυχά τε καὶ ἄφρυχα. Ἐν τῷ «Πολιτικῷ» ἐπλάσθη αὐτὸ τοῦτο τὸ Σύμπαν ὡς ἔμφυχον καὶ μετέχον τοῦ νοῦ ὑπὸ ἐκείνου ὁ ὁποῖος «ἐν ἀρχῇ» ἀρμονικῶς συνήρμωσεν αὐτό, τ. ἔ. ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἢ τῆς θείας αἰτίας τοῦ δημιουργοῦ (269 C, 270 Α). Τὴν αὐτὴν προσωποποίησιν, ἀλλ' ἀκόμη σαφέστερον ἐξαιρομένην, θὰ συναντήσομεν πάλιν εἰς τὸν «Τίμαιον».

Καὶ ἀπὸ τὸν «Φίληβον» δὲν λείπει ἡ προσωποποίησις, δὲν εἶνε ὁμοίως τόσον καταφανής. Ἐν κάσῃ περιπτώσει ἡ ὄλη ἀλληλουχία ἐν τῇ ὁποίᾳ παρουσιάζεται ἡ ἀρχὴ τῆς αἰτίας προκαλεῖ τὸ ζήτημα νὰ διευκρινισθῆ καθαρῶς λογικῶς ἢ σχέσις αὐτῆς πρὸς τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τοῦ ἀπείρου καὶ τοῦ καθορισμοῦ αὐτοῦ. Μόνον αὐταὶ εἶποντο ἔκ τοῦ ἀρχεγόνου νόμου τῆς λογικότητος· διὰ τοῦτο εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς φαίνεται δύσκολον πόθεν νὰ εἶνε δυνατόν νὰ προέλθῃ καὶ ἄλλη τις ἀρχή.

Ὅσον καὶ ἂν ἐσκέφθην ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου καμμίαν ἄλλην ἐξήγησιν δὲν κατώρθωσα νὰ εὔρω ἢ ὅτι ἡ σύνοδος τοῦ ἀορίστου καὶ τοῦ καθορισμοῦ εἶνε, καὶ ἀνάγκη νὰ παραμείνῃ, αὐτὴ αὐτὴ ἡ «αἰτία» τῆς ἐν τῷ σύμπαντι, ὡς καὶ ἐν τῷ συνειδῶτι τοῦ ἀνθρώπου, ἀποκαλυπτομένης λογικότητος καὶ μάλιστα σημαίνει ἀμέσως, ἐκεῖ ὡς καὶ ἐνταῦθα, νοῦν, σοφίαν, γνῶσιν, ζωὴν καὶ ἔμφυχωσιν. Δι' οὐδενὸς ἄλλου εἰ μὴ διὰ τῆς εἰσόδου τοῦ καθορισμοῦ, τῶν σχέσεων μέτρου καὶ ἀριθμοῦ εἰς τὸ ὁποῖον ἤδη ἐν 26 Α ἀνήχθη ἡ τάξις καὶ ὁ νόμος, ὅχι μόνον εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ εἰς τὴν ἠθικὴν τῶν ἀνθρώπων ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ συμβαίνοντα ἐν τῷ κόσμῳ (π. χ. κανονισμὸς τῶν ὥρῶν τοῦ ἔτους), κυριαρχεῖ ἐν πᾶσι φρόνησις καὶ ὄχι ἀφροσύνη, αἰτία καὶ ὄχι ἔλλειψις· αὐτῆς (αὐθιρασία), τάξις καὶ ὄχι ἀταξία. Τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ σκέπτεσθαι ἠδυνάμεθα ἤδη νὰ εὔρωμεν ὑποδεικνυόμενον ἐν τῷ «Σοφιστῇ»: τὸ ὅτι τ. ἔ. δὲν εἶνε δυνατόν τὸ Σύμπαν νὰ εἶνε ἐστερημένον λογικότητος, ψυχῆς, συνειδήσεως, οὐδὲν ἄλλο ἐσήμαινε ἐκεῖ ἤδη ἢ ὅτι ἡ πανταχόθεν διείσδυσις τῶν Ἰδεῶν, ἡ ἀμοιβαία καὶ μεταβαλλομένη αὐτῶν σχετικότης ἐν τῇ ὁποίᾳ λογικῶς στηρίζεται πᾶσα γένεσις καὶ συγκεκριμένον εἶναι, πράγματι λαμβάνει χώραν, δυνάμει δ' αὐτῆς καθίστανται δυνατὰ καὶ πράγματι ὑπάρχουσι· ζωὴ, ψυχὴ καὶ γνῶσις.

Δὲν βλέπω ποίαν ἄλλην ἀρχὴν θὰ εἶνε δυνατόν νὰ ἀνεύρωμεν ἀκόμη ἀφοῦ (κατὰ τὸ 16 C), πάντα ἐκ εἶνα περὶ τῶν ὁποίων λέγομεν ὅτι εἶνε στηρίζονται ἐπὶ ἀοριστίας καὶ καθορισμοῦ. Ἐάν τις νομίσῃ ὅτι τὴν τετάρτην ταύτην ἀρχὴν πρέπει νὰ νοήσωμεν ὡς πραγματοειδές τι συγκεκριμένον εἶναι, ὡς οὐσίαν τινά, τότε θὰ ἔχει λησιμονήσει ὅτι τὸ συγκεκριμένον εἶναι ἐν γένει, ἀνίγκη νὰ εἶνε προῖόν τοῦ

καθορισμοῦ τοῦ ἀορίστου. Βεβαίως ἀναγνώστης τις ἢ καὶ ἐρμηνευτὴς εἶνε δυνατόν νὰ λησμονήσῃ τοῦτο· θὰ ἦτο ὅμως ἐν πάσῃ περιπτώσει παρὰ πολὺ παράτολμον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἠδύνατο νὰ τὸ λησμονήσῃ, ὀλίγας σελίδας κατωτέρω, αὐτὸς οὗτος ὁ ἀνακαλύψας τὴν θεωρίαν ταύτην, ὁ τσοσύτην ἀποδίδων εἰς αὐτὴν σπουδαιότητα ὥστε, ἐπισήμως παρουσιάζων αὐτήν, νὰ τὴν παριστᾷ ὡς ἀποκάλυψιν τῆς θεότητος εἰς τοὺς ἡμετέρους προγόνους.

Ἄφ' ἑτέρου ὅμως ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὑπάρχει κάποια διαφορὰ μεταξύ τῆς τρίτης καὶ τῆς τετάρτης ἀρχῆς. Εἰς τί συνίσταται αὕτη θὰ δυνηθῶμεν ἀσφαλέστερον ν' ἀνεύρωμεν διὰ τῆς παραβολῆς τῶν ἐν τῷ «Φιλήβῳ» ἀρχθέντων πρὸς τὰ προγενεστέρας ἐν τῷ «Φαίδωνι» καὶ τῇ «Πολιτείᾳ» ἐκτεθέντα.

Εἰς τὸν «Φαίδωνα» δύο ἐφαίνοντο κατ' ἀρχὰς αἱ δυναταὶ ὁδοί: ἡ ἐξήγησις τοῦ εἶναι καὶ τῆς γενέσεως ἐκ τοῦ λόγου τοῦ ἀγαθοῦ, ἐκ τοῦ κατὰ δέον ἢ, ὕπερ τὸ αὐτό, ἐκ τοῦ κυριαρχοῦντος νοῦ, καὶ ἡ κατανόησις τῆς αἰτίας τοῦ εἶναι καὶ τῆς γενέσεως καθαρώς ἐκ τῆς εἰς τὰς Ἰδέας μεθέξεως τ. ἔ. ἐκ τοῦ λόγου τοῦ **Νόμου**, ὁπότε τὸ μὲν τελευταῖον θὰ ἀνταπεκρίνετο περίπου εἰς τὴν τυπικὴν αἰτίαν τοῦ Ἀριστοτέλους, τὸ δὲ πρῶτον εἰς τὴν τελευταίαν καὶ, τοῦτοχρόνως, ἀπεργαζομένην ἢ κινουσαν, εἰς τὴν **Δύναμιν** κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν νόμον. Δὲν ἠθελεν ὅμως κυρίως ὁ Πλάτων νὰ ἀσπασθῇ τὴν πρώτην ἐξήγησιν. Ἔλεγε μόνον: εἴαν τις ἠδύνατο νὰ τῷ δώσῃ τὴν ἐξήγησιν ταύτην θὰ παρεδέχετο αὐτὴν μετὰ χαρῆς καὶ δὲν θὰ ἐξήτει ἄλλην τινὰ (97 E)· ἀλλὰ μέχρι τοῦδε οὔτε ὁ ἴδιος κατώρθωσε νὰ τὴν εὔρῃ, οὔτε νὰ τὴν διδασχθῇ παρ' ἄλλου καὶ διὰ τοῦτο κατέφυγεν εἰς τὴν μόνην ἀσφαλῆ ὁδὸν τῆς ἐξηγήσεως ἀποκλειστικῶς διὰ τῆς μεθέξεως εἰς τὰς Ἰδέας.

Ἐν τῇ «Πολιτείᾳ» ὅμως παρουσιάζεται ἡ Ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ ὅχι μόνον ὡς αἰτία (αἰτία 508 E, 517 E, πρβλ. πάντων αἰτίας 516 C) τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας ἀλλὰ καὶ τοῦ εἶναι (509 B) καὶ τελειωτικῶς καὶ τῆς γενέσεως, ἀφοῦ ἐκ τοῦ εἶναι ἐξαρτᾶται αὕτη (οὔτω ἰδίως 517 C). Ἀναμφιβόλως ἡ Ἰδέα αὕτη σημαίνει πάλιν, ὅπως τὸ ἀγαθὸν ἢ «τὸ κατὰ δέον» τοῦ «Φαίδωνος», τὴν τελικὴν ἢ κινουσαν αἰτίαν, τὴν «θεῖαν Δύναμιν» (**δαιμονίαν ἰσχύον**, Φαιδ. 99 C). Ἡ ταῦτισις δὲ αὐτῆς πρὸς τὸν νοῦν δὲν ἀπέχει πολὺ· διότι καίτοι αὕτη ἐν τῷ κόσμῳ τοῦ νοῦ ὀφείλει νὰ εὑρίσκηται πρὸς αὐτὸν καὶ τὸ ἀντικείμενον αὐτοῦ—τοὔτέστιν ὡς αἰτία—εἰς οἵαν σχέσιν ἐν τῷ κόσμῳ τῶν αἰσθησέων εὑρίσκεται ὁ ἥλιος πρὸς τὴν ὄρασιν καὶ τὸ ὁρώμενον, πάλιν δὲν δύναται, ἀφοῦ εἶνε αἰτία τοῦ νοῦ, καὶ εἶνε αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἄλλο τι ἢ ἀνώτατος νοῦς, καίτοι ὅμως τὸ ματαίως ἐν τῷ «Φαίδωνι» ζητούμενον φαίνεται ὅπωςδῆποτε εὑρεθὲν ἐνταῦθα ἐν τῇ Ἰδέᾳ τοῦ ἀγαθοῦ, αὕτη οὐχ' ἦτον παρουσιάζεται εἰς ἡμᾶς ὅχι ἀπλῶς ὡς ἀρχὴ τῶν Ἰδεῶν ἀλλὰ, συγχρόνως, καὶ ὡς αὐτὴ

καθ' ἑαυτήν Ἰδέα, τοῦτέστιν ὄχι ἀπλῶς ὡς ἀρχὴ τοῦ νόμου, ἀλλ' ὡς αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν νόμος, ὁ ὁποῖος τελειωτικῶς οὐδὲν ἄλλο εἶνε δυνατόν νὰ ἔχη ὡς περιεχόμενον ἢ αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν τὴν νομιμότητα ὡς λογικὴν, ἢ, κατ' Ἀριστοτέλην, ὡς τυπικὴν αἰτίαν παντὸς εἶναι, πάσης ἀληθείας. Ἡ τελικὴ σαφειάτης, ῥητὴ καὶ πάσης μεταφορικῆς ἐκφράσεως παρατιυμένη, ἐξηγήσεις, ἀπέδειξε τὴν Ἰδέαν τοῦ ἀγαθοῦ ὡς ταυτόσημον πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ λογικοῦ (αὐτὸς ὁ λόγος), ὡς τὴν προϋπόθεσιν ὅλων τῶν προϋποθέσεων τῆς ὁποίας, μεθοδολογικῶς, οὐδὲν δύναται νὰ προ-υποτεθῆ ἢ διότι αὐτὴ οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ τὸν τελευταῖον νόμον πάσης μεθόδου· ἀλλὰς τε καὶ κατόπιν λίαν σαφῶς ἀναπτύσσεται αὐτὴ ὡς ἡ ἐνισχυτὴ ἀρχὴ τῆς μεθόδου εἰς πάσας τὰς ἐπιστήμας. Πράγματι ἄρα ὁ «νοῦς» εἶνε ἡ τελευταία ἀρχὴ τῶν πάντων, ἀλλὰ τελειωτικῶς οὐδεὶς ἄλλος ἢ αὐτὸς οὕτως ὁ νοῦς (ἢ λογικότης) τῶν νόμων τῆς ἐπιστήμης.

Ἔινε βεβαίως πολὺ ὀρθὸν νὰ ταυτίσωμεν τὴν ἀρχὴν τῆς αἰτίας ἐν τῷ «Φιλίβω» πρὸς τὴν «Ἰδέαν τοῦ ἀγαθοῦ». Ἐκ τῆς ταύτισεως ὁμως ταύτης καίθε ἄλλο ἔπεται ἢ ὅτι ἡ κινουῖσα αἰτία ἀνάγκη νὰ εἶνε διάφορος τῆς τυπικῆς, ἢ δύναμις διάφορος τοῦ νόμου, ἀλλ' ἡ μόνη λογικὴ συνέπεια εἶνε ὅτι ὡς αἰτίαν ἐν εὐρυτάτῃ σημασίᾳ ἀνάγκη νὰ νοήσωμεν τὴν Ἰδέαν (τὸν νόμον) ἐν γένει, ἀντιπροσωπευομένην ἐν τῷ «Φιλίβω» ὑπὸ τοῦ καθορισμοῦ τοῦ ἀορίστου (ἀπείρου), ἐν στενοτέρᾳ δὲ σημασίᾳ τὴν Ἰδέαν τῆς Ἰδέας (ἢ τοῦ νόμου αὐτῆς ταύτης τῆς νομιμότητος). Τοῦτο καὶ μόνον ἐπιτρέπεται νὰ ἀναζητήσωμεν ἐν τῇ τετάρτῃ ἀρχῇ ἐάν, κατ' ἀρχὴν, θέλομεν νὰ ἀποδώσωμεν εἰς αὐτὴν ἰδιαιτέραν σαφῶς ἀπὸ τὴν τῶν τριῶν ἄλλων διακρινομένην σημασίαν.

Οὕτω ὁμως ἐπιβεβαιούται τὸ πόρισμα τὸ ὁποῖον ἐξηγάγομεν προηγουμένως χωρὶς νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸν «Φαίδωνα» καὶ τὴν «Πολιτείαν», ἀπλῶς καθίσταται τοῦτο νῦν ἀκόμη εὐκρινέστερον: αἰτία εἶνε ἐν γένει ὁ νόμος ἢ ὁ καθορισμὸς τοῦ ἀορίστου καὶ τίποτε ἄλλο. Τὸ τοιοῦτον δύναμεθα νὰ νοήσωμεν διττῶς: αἰτία εἶνε ὁ νόμος ἐν γένει ἢ οἱ κατ' ἰδίαν νόμοι, ἀναλόγως δὲ ἐκείνου τὸ ὁποῖον ἐννοοῦμεν θὰ εἶνε φαινομενικῶς μὲν διάφορος ἢ ἀπάντησις εἰς τὸ ζήτημα τῆς αἰτίας τῆς γενέσεως καὶ τοῦ εἶναι κατ' οὐσίαν ὁμως θὰ εἶνε ἡ αὐτή. Ἀμεσος αἰτία τοῦ καθ' ἑκαστον εἶναι καὶ τῆς γενέσεως εἶνε ὁ καθ' ἑκαστον νόμος τ. ἔ. ἢ εἴσοδος τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ καθορισμοῦ εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν διὰ τούτων ἢ ἐκείνων τῶν προηγουμένων καθορισμῶν καταλειφθεῖσαν ἀοριστίαν. Ἡ γενικὴ ὁμως αἰτία ὅλων τῶν κατ' ἰδίαν αἰτιῶν εἶνε ὁ λόγος τῆς νομιμότητος ἐν γένει, ὁ ὁποῖος ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἀρχηγόνους ἀρχὰς τοῦ ἀπείρου καὶ τοῦ καθορισμοῦ δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ διατυπωθῆ εἰ μὴ μόνον, ἐν γένει, ὡς ἡ εἴσοδος τοῦ καθορισμοῦ εἰς τὴν

ἀοριστίαν ἢ ὡς ἡ ἀρχέγονος ἀναγκαία ἀμοιβαία σχέσις μεταξὺ τῶν ἐννοιῶν τῆς ἀοριστίας καὶ τοῦ καθορισμοῦ.

Αὕτη ὁμως εὐθύς ἐξ ἀρχῆς εἶχεν ὀρισθῆναι ὡς ἡ ἀρχὴ ἐν γένει τῆς λογικότητος, εἰς τρόπον ὥστε ἐν αὐστηρᾷ συνεπείᾳ φιδάνομεν πάλιν εἰς αὐτὸν τὸν λόγον τῆς «Πολιτείας». Τοῦτο ἀποκαλεῖται «νοῦς» καὶ καθίσταται γόνιμος ἀρχὴ τοῦ σύμπαντος, δημιουργὸς κατ' οὐδένα ἄλλον λογικὸν τρόπον ἢ διὰ τῆς ἀναφορᾶς ὅλων τῶς κατ' ἕκαστον νόμων εἰς τὴν ζητουμένην πρώτην ἀρχὴν τῆς τῶν πάντων κυριαρχούσης καὶ τὰ πάντα καθοριζούσης νομιμότητος ἐν γένει. Ἡ ἀναφορὰ αὕτη ἢ ὁποῖα ἀποτολμᾶται ἀκριβῶς ἐν τῇ Ἰδέᾳ τοῦ Σύμπαντος καὶ οὕτω ἐν τῇ τὰ πάντα περιελειούσῃ τῶν πάντων κυριαρχούσῃ νομιμότητι εἶνε βεβαίως καὶ παραιμένει πάντοτε παράτολμον ἐγγείρημα· οὔτε ὁμως σκοπεῖ αὕτη οὔτε καὶ δύναται νὰ εἰσαγάγῃ νέαν τινὰ ἀρχὴν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν μορφήν παγκοσμίου ζητουμένης πρώτης ἀρχῆς (postulat) διὰ τὴν ὁποῖαν ὡς ἀρκούντως εἰρωνικῶς λέγεται «οἱ σοφοὶ σεμνύονται» (28 C) ἐκφράζει ἀπλῶς καὶ μόνον τὸ ἐξῆς: ὅτι οὐδὲν δύναται νὰ διαφύγῃ τὴν κυριαρχίαν τῆς σοφίας τ. ἔ. τὴν κυριαρχίαν τοῦ Νόμου καὶ τοῦ Καθορισμοῦ καὶ ὅτι καὶ αὐτὸ τοῦτο ἀνάγκη νὰ εἶνε ὑπὸ τοῦ νόμου καθορισμένον. Τὸ νέον ἄρα τῆς τετάρτης ἀρχῆς ἐγκεῖται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὴν πρόοδον ἀπὸ τῶν λόγων εἰς τὸν λόγον, ἀπὸ τῶν κατ' ἕκαστον νόμων εἰς τὸν ἕνα παγκόσμιον νόμον αὐτῆς τῆς νομιμότητος καὶ τῆς οὕτω τὸ πρῶτον θεμελιουμένης Ἰδέας ἐνὸς σύμπαντος τοῦ εἶναι καὶ τοῦ γίνεσθαι.

Ἐὰν κατὰ ταῦτα εἴπωμεν ὅτι ἡ Ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ καὶ συνεπῶς ἡ τετάρτη ἀρχὴ τοῦ «Φιλήβου» σημαίνει ταῦτοχρόνως, κατὰ τὸν Πλάτωνα, τὴν θεότητα, τὸ τοιοῦτον, ἐν συμφωνίᾳ πρὸς τὴν ἀνωτέρω διαθεῖσαν ἐξήγησιν, δύναται νὰ γίνῃ παραδεκτὸν ἐν τῇ ἐξῆς καὶ μόνῃ σημείᾳ ὅτι τ. ἔ. οὕτω ἐρμηνεύει ὁ Πλάτων τὸν δημιουργὸν Δία τῆς ἐκ παραδόσεως θρησκείας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς ἰδικῆς του φιλοσοφίας καὶ ἐν τῇ προσωποποίησιν ταύτῃ ὑπῆκει. ὄχι βεβαίως ἀκουσίως, περισσώτερον εἰς τὴν ἀκαταμάχητον ποιητικὴν τάσιν τῆς περιγραφῆς αὐτοῦ ἢ εἰς τὸν φιλοσοφικὸν αὐτοῦ τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, χωρὶς ὁμως νὰ θέλῃ ἰὸς ἐκ τούτου καὶ τὸ ἐλάχιστον νὰ θυσιάσῃ ἐκ τῆς αὐστηρᾶς λογικῆς ἐννοίας καὶ τῆς αὐστηρᾶς λογικῆς θεμελιώσεως τῶν ἀρχῶν αὐτοῦ. Δὲν μετεβλήθη ἢ Ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ εἰς θεὸν ἀλλ' ὁ θεὸς μετεβλήθη εἰς Ἰδέαν τοῦ ἀγαθοῦ. Ὅπωςδήποτε ὁμως ἐξακολουθοῦμεν νὰ στερούμεθα πάσης ἀποδείξεως, μάλιστα ἐν γένει παντὸς στηρίγματος, διὰ νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ θεὸς οὗτος εἶνε πραγματῶδες τι, συγκεκριμένη τις οὐσία. Ὁ Πλάτων δὲν φοβεῖται τὰς μεταφορικὰς ἐκφράσεις, κἀμνει ὁμως πάντοτε τὴν διάκρισιν, — μάλιστα δὲ ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἰδέαν τοῦ ἀγαθοῦ λίαν ὀρισμένως ἔπραξε τοῦτο ἐν τῇ «Πολιτεία», — μεταξὺ τῆς

ἀλληγορία: καὶ τῆς γυμνῆς αὐτῆς λογικῆς ἐννοίας. Τοιοῦτος φανατικὸς ὀπαδὸς τῆς μεθόδου ὄφειλε κάποτε, κατὰ τὸ διάστημα τοῦ βίου αὐτοῦ, νὰ αἰσθάνθῃ τὴν ἀνάγκην νὰ δώσῃ ἐν εἶδος μεθοδικῆς λογοδοσίας ἢ οἰανδήποτε ἀπηλλαγμένην μεταφορικῶν ἐκφράσεων καὶ ἐπὶ τῶν ἐννοιῶν στηριζομένην ἐξήγησιν τῆς δῆθεν ταύτης τελευταίας ἀρχῆς τῆς φιλοσοφίας του, τῆς θείας οὐσίας, ἀντὶ τῆς ὁμιλῆς περὶ τούτου διαρκῶς ἐν μεταφοραῖς, μόλις δὲ ἐπανέρχεται εἰς τὰ δίκαια αὐτῆς ἢ μεθοδικὴ ἀνάπτυξις νὰ λαλῇ μόνον περὶ τῆς Ἰδέας ἢ τοῦ καθορισμοῦ, τῆς ἀρχῆς τῆς λογικότητος, ἐν ἄλλαις λέξεσι περὶ μεθόδου, πάλιν περὶ μεθόδου καὶ μὴ περὶ μεθόδου. Διὰ τὸν περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας ἀσχολούμενον ἢ μόνῃ ἐνδεδειγμένη μεθόδος θὰ ἦτο νὰ ἀναζητήσῃ τὴν ἐννοιαν τῶν μεταφορῶν ἐκείνων. εἰς τὴν ἐννοεῖται ἔχουσι φιλοσοφικὴν τινα ἐννοιαν, εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος καὶ ὄχι εἰς τὸ 12ον βιβλίον τῆς «Μεταφυσικῆς», εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος καὶ ὄχι εἰς τὸν ὑπὸ τῆς ὀρθοκῆς προκληθέντα μυστικισμὸν αὐτοῦ.

3.—Αἱ τέσσαρες θεμελιώδεις ἀρχαὶ τοῦ «Φιλήβου» καὶ τὰ ἀνώτατα γένη τοῦ «Σοφιστοῦ»

Ἄξιον προσοχῆς ἀπὸ μέρους ἡμῶν εἶνε ἀκόμη τὸ ζήτημα εἰς ποίαν σχέσιν εὐρίσκονται αἱ ἐν τῷ «Φιλήβῳ» ἀπαριθμηθεῖσαι τέσσαρες ἀρχαὶ τοῦ εἶναι (οὕτω ἀπεκαλέσαμεν αὐτὰς ἐλλείψει καταλληλοτέρου ὄρου) πρὸς τὰ «ἀνώτατα γένη» τοῦ εἶναι περὶ τῶν ὁποίων ἐγένετο λόγος εἰς τὸν «Σοφιστὴν». εἶνε πολὺ φυσικὸν νὰ ὑποθέσωμεν λογικὴν συνάφειαν μεταξὺ ἀμφοτέρων, ἀφοῦ ἀμρότερα ἀφορῶσι γενικῶς τὸ εἶναι, πᾶν ὅ,τι ὑπάρχει, καὶ θέλουσι νὰ παρίσχωσιν ἀνωτάτην διαίρεσιν τοῦ εἶναι ἀποκαλούμενα ἀμρότερα ὁμοίως εἶδη ἢ γένη (δύο ἐκφράσεις μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Πλάτων οὐδεμίαν κάμνει διάκρισιν προκειμένου περὶ διαιρέσεως) καὶ δὴ γένη τοῦ εἶναι (Σοφ. 260 Α, Φιλ. 23 CD) εἶνε ἄρα πολὺ ὀλιγώτερον παρὰδοξον τὸ ὅτι ὁ Πλούταρχος (de EI apud Delphos 15 et de defect. orac. 34) προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὑπάρχει τοιαύτη σχέσις (τὴν ὁποίαν τελευταίως ἐπεχείρησε νὰ ὑπερασπίσῃ ὁ I. Lachelier. Revue de Metaph et de Mor. X 218) ἢ ἡ σιγή ἐν τῇ ὁποίᾳ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀντιπαρέρχονται οἱ συγγραφεῖς τὸ ζήτημα τοῦτο.

Ἐν τούτοις πάντως εἶνε ἀστήρικτος ἡ γνώμη τοῦ Πλουτάρχου. Κατὰ ταύτην πρὸς τὸ ἄπειρον ἀνταποκρίνεται τὸ γένος τῆς ἀλλοιώσεως, πρὸς τὸν καθορισμὸν τὸ τῆς διατηρήσεως, πρὸς τὸ ἐξ ἀμφοτέρων προῖον τὸ εἶναι, πρὸς τὴν αἰτίαν τῆς συνδέσεως αὐτῶν ἢ ταυτότητος, πρὸ τὴν αἰτίαν τοῦ χωρισμοῦ (23) ἢ διαφορᾶ ἢ τὸ Μὴ-εἶναι.

Καὶ πρῶτον, ἡ πέμπτη ἀρχὴ ἀφίεται, εἰς τὸ μοναδικὸν χωρίον εἰς τὸ ὁποῖον γίνεται λόγος περὶ αὐτῆς, ἐντελῶς προβληματικῆ, μᾶλλον ἀποκρου-

ομένη ἢ γιγνομένη παραδεκτή, κατόπιν ὅμως μνημονεύονται διαρκῶς «α ἰ» τέσσαρες ἀρχαὶ ἄνευ οὐδὲ καὶ τοῦ ἐλαχίστου ὑπαινιγμοῦ ὅτι ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ ζητηθῇ ἀκόμη καὶ πέμπτη (27 B, 30 A): Οὕτω δὲ καθίσταται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀμφίβολος ἢ ὅλη ὑπόθεσις περὶ σκοπούμενης ἀναλογίας διότι πάντως οὐδὲν ἐκ τῶν πέντε γενῶν τοῦ «Σοφιστοῦ» δύναται νὰ λείψῃ. Ἡ παρατήρησις ἐκείνη ἔχει μᾶλλον τὸ ὕφος ὡς ἐὰν ὁ Πλάτων νὰ ἔθεσε μὲν εἰς ἑαυτὸν τὸ ἐρώτημα ἂν καὶ ὁ χωρισμὸς ἔχει ἀνάγκην ἰδίας ἀρχῆς, νὰ ἀπέκλινεν ὅμως πρὸς τὴν ἀποφατικὴν ἀπάντησιν. Ἄλλως τε καὶ ὁ λόγος τούτου εἶνε εὐκόητος. Ἄφοῦ ἐν γένει μόνη ἢ ἔνωσις τῆς ἀοριστίας καὶ τοῦ καθορισμοῦ φέρει εἰς πέρας τὸ εἶναι, ὁ χωρισμὸς ἀμφοτέρων δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἔχη ὡς συνέπειαν ἢ ἐκείνο τὸ ἀπόλυτον Μὴ-εἶναι τὸ ὁποῖον μετὰ τῆς σαφεῖς ἀποδείξεως τοῦ «Παρμενίδου» καὶ τοῦ «Σοφιστοῦ» δὲν ὑπάρχει καθ' ὅλοκληρίαν, τὸ ὁποῖον κατ' ἀρχὴν εἶνε ἀνεπίδεκτον ἐννοίας. Περὶ τοῦ Μὴ-εἶναι τοῦ «Σοφιστοῦ» δὲν δύναται ἐνταῦθα νὰ πρόκειται· τοῦτο ἀντεπροσώπευε τὴν ἀρνητικὴν κρίσιν, τὴν ἀπ' ἀλλήλων διακρίσιν δύο ἐξ ἴσου λίαν θετικῶν, «ὑπαρχόντων», καθορισμῶν, ἐνῶ ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τοῦ χωρισμοῦ τοῦ ἀορίστου ἀπὸ τοῦ καθορισμοῦ αὐτοῦ. Ὁ χωρισμὸς οὗτος οὐδὲν ὀλιγώτερον θὰ ἐσήμαινε ἢ τὸ νὰ διασπασθῇ ἡ ἀρχέγονος σχέσις τοῦ κατηγορουμένου πρὸς τὸ ὑποκείμενον τῆς κρσεως, τοῦτέστι νὰ ἐκμηδενισθῇ πᾶσα ἐν γένει ἐννοία τοῦ λεγομένου. Θὰ παρηγνόησεν ἄρα ἀσφαλῶς ὁ Πλούταρχος ἀμφοτέρους, τὸν τε «Σοφιστὴν» καὶ τὸν «Φιλῆβον», διὰ νὰ δύναται καὶ νὰ φαντασθῇ καὶ ὅτι ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀνταποκρίνονται οὗτοι πρὸς ἀλλήλους.

Ἐξ ἴσου ὀλίγον εἶνε δυνατὸν νὰ παραβληθῇ ἡ αἰτία τῆς ἐνώσεως τοῦ καθορισμοῦ καὶ τῆς ἀοριστίας πρὸς τὸ γένος τῆς ταυτότητος. Ἡ ταυτότης εἶνε χαρακτηριστικὸν τὸ ὁποῖον δέον νὰ ἀποδοθῇ ἐν γένει εἰς πᾶσαν ἀορισμένην ἐννοίαν, σημαίνει δὲ σχέσιν ὅσον καὶ ἢ διαφορὰ (τ. ἐ. πρὸς ἑαυτήν). Πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ ἰσχύσῃ τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τῆς «αἰτίας» τοῦ «Φιλῆβου» δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω. Ἀντιστρόφως δὲ οὐδὲν ἐξ ὅσων θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ λεχθῶσι περὶ αὐτῆς δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ ἐπὶ τοῦ γένους τῆς ταυτότητος. Ὁ Πλούταρχος θὰ ἐσκέπτετο βεβαίως ὅτι ἐν γένει ἢ ταυτότης καὶ ἢ διαφορὰ διακρίνεται ὡς ἢ σύνδεσις καὶ ὁ χωρισμὸς· παραβλέπει ὅμως ἐντελῶς ὅτι ἐν τῷ «Φιλῆβῳ» δὲν γίνεται λόγος περὶ συνδέσεως καὶ χωρισμοῦ ἐν γένει ὡς τῶν δύο θεμελειωδῶν γενῶν τοῦ κρίνειν, τ. ἐ. καταφάσεως καὶ ἀποφάσεως, ἀλλὰ περὶ συνδέσεως καὶ χωρισμοῦ τοῦ ἀορίστου καὶ τοῦ καθορισμοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν πρῶτον καθιστᾷ, κατ' ἀρχὴν, δυνατὸν τὸ κρίνειν, ἐνῶ τὸ τελευταῖον θὰ καθίσταται τοῦτο ἐντελῶς ἀδύνατον· ἄρα εἶνε αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ λογικῶς ἀδύνατον.

Θὰ ἦτο ἴσως πολὺ φυσικώτερον νὰ θεωρήσωμεν ὅτι ἡ ταυτότης ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸν καθορισμὸν καὶ ἢ διαφορὰ πρὸς τὴν ἀοριστίαν, ὡς ἀπεπειράθησαν νὰ πράξωσι τοῦτο ὁ Schleiermacher καὶ πολλοὶ ἄλλοι

συγγραφείς. Εἰς τοῦτο θὰ ἠδύνατο νὰ παραπλανήσῃ ἡμᾶς ἰδίως τὸ χωρίον τοῦ Φιλῆβ. 25 E. κατὰ τὸ ὅποιον ὁ καθορισμὸς θέτει τέρμα εἰς τὴν ἀντίθεσιν καὶ διὰ φ ο ρ ί ν. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως κατὰ τὸ χωρίον Φιλ. 24 D ὁ καθορισμὸς ἀντιπροσωπεύει τὴν διατήρησιν, ἢ ἀοριστία τὴν ἀλλοίωσιν. Ἀλλὰ ταῦτα θὰ ἠδύναντο νὰ συμβιβασθῶσι ὡς ἐξῆς: ὅτι τ. ἔ. αἱ δύο ἀρχαὶ τοῦ «Φιλῆβου» ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὰς τέσσαρας (ἄνευ τοῦ Εἶναι) τοῦ «Σοφιστοῦ», ἀφοῦ ἄλλως τε διατήρησις καὶ ἀλλοίωσις πράγματι δὲν εἶνε ἄλλο τι ἢ ταυτότης καὶ διαφορὰ σὺν τῇ προσθήκῃ τῆς κατὰ χρόνον σχέσεως.

Καὶ κατὰ τὸν τρόπον ἀκόμη τοῦτον δὲν ἀποκαθίσταται τελεία συμφωνία. Καὶ ἂν ἀκόμη παραδεχθῶμεν ὅτι εἰς τὴν ἀκίνησιαν καὶ τὴν κίνησιν (Φιλ. 24 D) περικλείεται καὶ ἡ χρονικὴ σχέσις (περὶ τοῦ ὁποίου ἐπραγματώθημεν ἄνωτ. σελ. 312) πάλιν παραμένει ἡ ἐξῆς δυσχέρεια: ταυτότης καὶ διαφορὰ, διατήρησις καὶ ἀλλοίωσις σημαίνουσι πᾶσαι, ἐν τῇ ἐννοίᾳ ἐν τῇ ὁποίᾳ λαμβάνονται ἐν τῷ «Σοφιστῇ», καθορισμούς, δὲν δηλοῦσι δὲ ἐπὶ ἀοριστίαν οὔτε ἡ διαφορὰ οὔτε ἡ ἀλλοίωσις· ἄλλως τε λεπτομερῶς ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ διαφορὰ σημαίνει τὸ εἶναι—ἄλλως, τὸ ὄρισμένον ἑτεροειδές, ἡ δὲ ἀλλοίωσις θὰ ἠδύνατο, κατὰ ταῦτα, νὰ ἐξηγηθῇ ὡς τὸ ὄρισμένον ἑτεροειδές ἐν τῇ χρονικῇ ἀλληλουχίᾳ. Ὁ ὄρισμένος ἀριθμὸς ὅμως, ἄρα καὶ τὸ ὄρισμένον ἑτεροειδές, τὸ ὄρισμένον εἶναι—ἄλλως ἐν τῇ χρονικῇ ἀλληλουχίᾳ, πάντα ταῦτα θὰ ὑπήγοντο, κατὰ τὴν ἐν τῷ «Φιλῆβῳ» διάταξιν τῶν ἐννοιῶν, ἀναμριβόλως ὑπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ καθορισμοῦ καὶ οὐδόλως ὑπὸ τὴν τῆς ἀοριστίας. Ἐν ἄλλαις λέξεσι εἰς μὲν τὸν «Σοφιστῆν» πρόκειται περὶ τῆς ἀντιθέσεως τοῦ ἐνὸς καὶ τῶν ὄρισμένων πολλῶν εἰς δὲ τὸν «Φιλῆβον» περὶ τῆς ἀντιθέσεως μεταξὺ ὄρισμένης θέσεως, ἐν γένει, εἴτε τοῦ ἐνὸς εἴτε ὄρισμένου πινὸς ἀριθμοῦ, καὶ τῆς ἀοριστίας συμφώνως πρὸς τὴν ἐν τῷ «Παρμενίδῃ» ἐκτεθειῶσαν ἐννοιαν τῶν «πολλῶν ἄνευ ἐνότητος» ἢ ὁποία ἐννοια οὐδόλως ἀναφαίνεται εἰς τὸν «Σοφιστῆν».

Τέλος, καὶ ἐν τῷ Εἶναι, παρ' ὅλην τὴν ὁμοιότητα τοῦ ὀνόματος δὲν εἶνε δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ἀφομοίωσις. Τὸ Εἶναι ἐν τῷ «Σοφιστῇ» σημαίνει τὴν θέσιν ἐν γένει· διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἐννοια αὕτη, ὡς ἀπολύτως ἀνωιότη καθιστῶσα τὸ πρῶτον δυνατὰς ὕλας τὰς λοιπὰς, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς. Λίαν ἐντόνως εἶχε λεχθῆ ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ προηγηθῶσιν αὐτοῦ ἄλλαι ἐννοιαὶ καὶ μάλιστα ἀντιφατικαὶ πρὸς ἀλλήλας, οὐδ' αὐτὴ π.χ. ἡ τῆς διατηρήσεως καὶ ἀλλοιώσεως (Σοφ. 250 A - C). Τοῦναντίον τὸ Εἶναι ἐν τῷ «Φιλῆβῳ» ἔπεται τὸ πρῶτον ἐκ τοῦ καθορισμοῦ τοῦ ἀορίστου, ἔχει ἄρα ἀμρότερα ταῦτα, τὰ ὅποια κατὰ Πλούταρχον θὰ ἀνταπεκρίνοντο πρὸς τὴν διατήρησιν καὶ ἀλλοίωσιν, ὡς προὑπύθεσιν. Περὶ τῶν τελευταίων ὅμως τούτων (καθορισμοῦ καὶ ἀορίστου) δὲν δύναται νὰ λεχθῆ, ὡς ἤδη λέγεται τοῦτο ἐν τῷ «Σοφιστῇ» περὶ τῆς διατηρήσεως καὶ τῆς ἀλλοιώσεως,

ὅτι ἀμφότερα εἶνε, ἀφοῦ ἡ σύνοδος αὐτῶν τὸ πρῶτον παράγει τὸ εἶναι. Καὶ ἡ «Αἰτία» εἶνε, ὅσον ἀφορᾷ τὸ εἶναι τοῦτο (ὡς ἄλλως τε σημαίνει καὶ ἡ λέξις αἰτία), προϋπόθεσις· διότι τὸ εἶναι τοῦτο σημαίνει τὸ συγκεκριμένον εἶναι, τὴν διὰ τοῦ κατ' ἀριθμὸν, μέτρον καὶ νόμον καθορισμοῦ συστηθεῖσαν, παραχθεῖσαν πραγματικότητα, τὴν ὑπαρξιν καὶ ὄχι τὸ εἶναι τοῦ «Σοφιστοῦ», τὴν θέσιν ἐν γένει, τὸ πολὺ πλέον ὠρισμένον τοῦτο πρόβλημα εἰς τὸ ὁποῖον, κατὰ ταῦτα, ἀποσκοποῦσιν αἱ τέσσαρες Ἀρχαὶ τοῦ «Φιλήβου»: τὸ πρόβλημα τῆς πραγματικῆς ὑπαρξεως, οὐδόλως ἐτέθη ἐπὶ τοῦ τάπητος ἐν τῷ «Σοφιστῇ».

Ἐὰν ὁμοῦ δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ διεξαγάγωμεν τὸν παραλληλισμὸν ὅπως ἀνεζητεῖ αὐτὸν ὁ Πλούταρχος διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι ὁ σκοπὸς τῶν ἐν ἑκατέρῳ τῶν διαλόγων ἐκτεθέντων εἶνε κατὰ πολὺ διάφορος τοῦ τοῦ ἄλλου, τὸ τοιοῦτον δὲν ἀπαλλάττει ἡμᾶς τῆς ὑποχρεώσεως νὰ καθορίσωμεν θετικῶς τὴν σχέσιν καὶ τὴν ἀναπόφευκτον λογικὴν συνάφειαν ἀμφοτέρων. Ἀμφότεροι ὁρμῶνται ἀπὸ τοῦ θεμελιώδους νόμου τοῦ κρίνειν, τῆς «ἐνότητος τῶν πολλῶν» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς συνδέσεως τῶν καθορισμῶν τῆς διανοήσεως ἐπὶ τῆς ὁποίας, ὡς γνωστόν, βασιίζεται ἐν γένει τὸ δυνατὸν καὶ πᾶσα λογικὴ ἐννοία τοῦ λεγομένου, ὁλόκληρος ἡ σημασία τῆς Ἰδέας (Φιληβ. 14—16, Σοφ. 251 B, 253 D). Ἀλλ' ὁ «Σοφιστῆς» λαμβάνει ὑπ' ὄψιν μόνον αὐτοὺς κατ' ἑαυτοὺς τοὺς δυνατοὺς προσδιορισμοὺς (τὰς Ἰδέας) καὶ τὰς μεταξὺ τούτων δυνατὰς σχέσεις (τῆς συνδέσεως ἢ τοῦ χωρισμοῦ), χωρὶς ἰδιαιτέρως νὰ ἐρευνήσῃ τὴν σχέσιν τῶν προσδιορισμῶν πρὸς τὸ τελευταῖον ὑποκείμενον πάσης κρίσεως τ. ἔ. πρὸς τὸ τελευταῖον καθοριστέον=χ. Διὰ τοῦτο καὶ οὐδόλως παρουσιάζεται ἐνταῦθα, οὐδὲ δύναται νὰ παρουσιασθῇ τὸ ἀόριστον, ἢ ἀόριστος πληθύς, ἀλλὰ, ὅλα ἐκεῖνα περὶ τῶν ὁποίων ἐν γένει γίνεται λόγος, ὅλα τὰ «γένη» ἐκεῖνα «τοῦ εἶναι», ὡς Ἰδέαι, ἀνήκουσιν εἰς τὴν σφαιρὰν τοῦ καθορισμοῦ, τὴν σφαιρὰν τοῦ «κέρατος». Εἰδικώτερον δὲ πρὸς τὸν καθορισμὸν ἐν γένει ἀντιστοιχεῖ τὸ εἶναι (ἢ ἀνωτάτη θέσις) ἐν γένει, τὰ ἀνώτατα ὅμως εἶδη τοῦ καθορισμοῦ εἶνε ταυτότης καὶ διαφορὰ, διατήρησις καὶ ἀλλοίωσις. Ἐν τῷ «Φιλήβῳ», τοῦναντίον, πρόκειται περὶ τῆς σχέσεως τοῦ καθορισμοῦ πρὸς τὸ ἀόριστον, τοῦ Α, Β κλπ. πρὸς τὸ χ τῆς γνώσεως. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτοὶ οὗτοι οἱ δύο παράγοντες, ὅσον καὶ ἂν ἀμέσως ἐν ἀρχῇ ἐτονίσθη ἢ ἀναλλοίωτος αὐτῶν ἀναγκαῖα ἀμοιβαία σχέσις, διακρίνονται κατὰ πρῶτον ἀλλήλων ὡς δύο διάφορα κατ' ἐννοίαν· διὰ τὸν αὐτὸν λόγον θεωρεῖται μετὰ τοῦτο ἡ σύνοδος αὐτῶν ὡς τι νέον, κατ' οὐσίαν ἀπλῶς νέα βαθμὶς τῆς λογικῆς διανοήσεως· καὶ τέλος ἀναζητεῖται καὶ ὁ γενικὸς λόγος τῆς συνόδου ταύτης. Διὰ τὰς διακρίσεις ταύτας οὐδεμία ἐν τῷ «Σοφιστῇ» εἶχε δοθῆ εὐκαιρία διότι ἐν αὐτῷ δὲν ἐζητεῖτο τὸ χ τῆς γνώσεως ἐν γένει, ἀλλ'

ἐπρόκειτο ἀπλῶς περὶ τῶν κυρίως «γραμμάτων» τοῦ Εἶναι, τοῦ Α, Β κλπ. καὶ τῶν δυνατῶν αὐτῶν σχέσεων.

Ἡ βίασις ὅμως ἀμφοτέρων τῶν τόσων διαφορῶν κατὰ τὴν κατεύθυνσιν τρόπων ἐξετάσεως εἶχε τεθεῖ ἢ ἐν τῷ «Παρμενίδῳ». Ἐπιβεβαιοῦται ἄρα ὅτι ἐν ἀρχῇ ἐλέχθη, ὅτι ἀμφοτέροι οἱ διάλογοι: καὶ ὁ «Σοφιστής» καὶ ὁ «Φίληβος» ἀναπτύσσουσι, ἀπὸ διαφορῶν ὅμως ἀπόψεων, τὰς νέας ὑπὸ τοῦ «Παρμενίδου» τεθείσας ἀρχάς. Ὁ «Σοφιστής» πραγματεύεται τὸ ἀπλούστερον πρόβλημα, ἐπεξεργάζεται ἴσως αὐτὸ τελειότερον, παραμένει ὅμως παρὰ πολὺ εἰς τὰ ὕψη τῆς θεωρίας. Ὁ «Φίληβος» ἀνακινῶν τὸ ζήτημα καὶ συγκεντρῶν τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς κατ' ἰδίαν ὑπάρξεως, πλησιάζει πρὸς τὸ ἔργον λογικῆς θεμελίωσης τῆς φυσικῆς καὶ ἀποτελεῖ οὕτω τὴν φυσικὴν μετάβασιν εἰς τὸν «Τίμαιον».

Γ. Ἐρευνα περὶ τῆς ἡδονῆς καὶ λύπης. (σελ. 31 - 55)

Ἡ νῦν ἐπακολουθοῦσα λεπτομερὴς ἐξέτασις τῆς ἡδονῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀξίωσιν αὐτῆς νὰ σημαίνῃ τὸ ἀγαθὸν φέρει ἡμᾶς εἰς ἐρεῖνας κατὰ τὸ πλεῖστον ψυχολογικῆς φύσεως: παρουσιάζονται ὅμως κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῶν καὶ ζητήματα διαλεκτικῆς, διότι ταχέως θὰ στραφῇ τὸ κύριον ἐνδιαφέρον πρὸς τὸ ζήτημα κατὰ πόσον περὶ τῶν αἰσθημάτων ἡδονῆς καὶ λύπης δύναται, ὡς καὶ περὶ τῶν κρίσεων, νὰ λεχθῇ ὅτι εἶνε ἀληθῆ ἢ ἐσφαλμένα. Ὁ Πλάτων φαντάζεται πάντοτε τὴν ἀλήθειαν ὡς χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀγαθοῦ.

Τὸ αἰσθηματῆ: ἡδονῆς καὶ λύπης ἀντιστοιχεῖ, ἐν τῇ ἀμέσῳ αὐτοῦ μορφῇ, πρὸς τὰς ταλαντεύσεις, αἰσθεῖ τὰς ταλαντεύσεις τῆς ἰσορροπίας, τῆς ὅλης καταστάσεως τοῦ ὄργανισμοῦ: τὴν διατάραξιν τ. ἔ. (διαφθοράν) καὶ τὴν ἀποκατάστασιν (κατάστασις) τῆς φυσιολογικῆς καταστάσεως (31 C ἔ. 42 C, 46 C). Ὁργανισμὸς ὁ ὁποῖος δὲν θὰ ὑπέκειτο εἰς κανενὸς εἶδους ταλαντεύσεις τῆς ἰσορροπίας—ὁποῖον τινὰ φανταζόμεθα τὸν θεῖον—δὲν θὰ ἐγνώριζε τὰ αἰσθήματα οὔτε ἡδονῆς οὔτε λύπης (32 E). Ἀφ' ἑτέρου δὲν λαμβάνομεν εἰς ἐκάστην εἰδικὴν περίπτωσιν συνείδησιν τῆς διαταραξίως καὶ ἀποκαταστάσεως τῆς φυσιολογικῆς καταστάσεως (33 C - E)· ἔχομεν ἄρα καὶ ἡμεῖς κατάστασιν ἀπηλλαγμένην ἡδονῆς καὶ λύπης, ὅχι ὅμως διότι δὲν ὑπάρχουσι ταλαντεύσεις περὶ τὴν κατάστασιν τῆς ἰσορροπίας ἀλλὰ διότι δὲν εἶνε ἀρκούντως ἰσχυραὶ διὰ νὰ λάβωμεν συνείδησιν αὐτῶν ὡς ἡδονῶν καὶ λυπῶν (43 A - D).

Τὸ ἀνωτέρω δὲν προδιαθέτουσιν εὐμενῶς διὰ τὴν ταῦτισιν τῆς ἡδονῆς πρὸς τὸ ἀγαθόν. Πρὸς τὴν ἡρεμον διατήρησιν τῆς φυσιολογικῆς καταστάσεως, ἡ ὁποία εἶνε πάντοτε τὸ τέρμα εἰς τὸ ὁποῖον τείνομεν καὶ ἡ ὁποία ἄρα σημαίνει τὸ διὰ τὸν ὄργανισμὸν ἀγαθόν, ὁμοίως καὶ πρὸς τὰς